

УДК 347.77(477)

*О. О. Кулініч,
аспірантка кафедри цивільного права ОНЮА*

ВИДИ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Інформація — це феномен, що існував у всі століття, але став об'єктом особливої уваги дослідників різних галузей знань тільки в другій половині ХХ століття, в епоху так званої науково-технічної революції і інформаційного буму.

Визначити поняття «інформація», її ознаки, види, режими доступу та її значення в життєдіяльності людини намагалися відомі філософи (наприклад І. Вінер, І. Т. Фролов), математики та інженери (К. Шеннон — розробник статистичної теорії інформації, Ю. А. Шрейдер, Карнап та Й. Бар-Хиллел розробили семантичну теорію інформації, концепція різноманіття була представлена англійським ученим У. Росс Ешбі), юристи (А. Б. Венгеров, В. А. Дозорцев, А. А. Антопольський, В. А. Копилов, І. Л. Бачило) [1]. У зв'язку з тим, що з приводу інформації дедалі частіше виникають різні правові відносини, одним із головних завдань правової науки на сучасному етапі виступає дослідження інформації як об'єкта правовідносин.

Проблематикою даної статті є визначення видів інформації з метою здійснення належного правового регулювання: установлення режиму доступу суб'єктів до певних видів інформації, відповідальності за порушення встановленого порядку доступу та значення встановлення такого режиму з точки зору положень цивільного права.

Інформація перебуває у сфері регулювання як публічного, так і цивільного права. Інформація як об'єкт права займає значне місце у сфері цивільного права. Проте сфера участі інформації як предмета цивільного права істотно вужче, оскільки предметом цивільного права, за загальним визначенням, є взаємоопіючі суспільні відносини у вигляді майново-вартісних і особистих немайнових відносин [2]. Для цивільного права інформація має значення в тих випадках, коли це стосується питань оформлення і реалізації відносин учасників цивільного обороту при здійсненні права власності й інших речових прав, виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності (інтелектуальної власності), договірних зобов'язань, а також інших майнових і пов'язаних із ними немайнових відносин, заснованих на рівності, автономії волі і майнової самостійності їх учасників [3].

Ґрунтуючись на загальнонауковому розумінні інформації та з огляду на правовий аспект цього явища, ми вважаємо, що під інформацією як об'єктом правовідносин слід розуміти продукт (результат) інтелектуальної діяльності людей, що існує в якій-небудь об'єктивній формі у вигляді відомостей і повідомлень про навколишній світ у всій сукупності його явищ і процесів, із приводу чого виникає і здійснюється діяльність суб'єктів правовідносин.

У сучасній науковій літературі існує величезна кількість варіантів класифі-

кації інформації, заснованих на різних критеріях. Як правило, класифікація залежить від мети, для досягнення якої необхідно більш поглиблене вивчення предмета через його класифікацію. Зокрема, через визначені варіанти класифікації інформації як об'єкта правовідносин відбувається більш поглиблене її вивчення.

Статтею 18 Закону України «Про інформацію» визначаються такі види інформації: статистична інформація; адміністративна інформація (дані); масова інформація; інформація про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування; правова інформація; інформація про особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; соціологічна інформація [4].

Аналіз Цивільного кодексу України [5] дозволяє виділити наступні види інформації: інформація про державну таємницю; конфіденційна інформація юридичної особи; інформація про особисте життя фізичної особи; інформація про комерційну таємницю; інформація про таємницю кореспонденції (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції); адміністративна інформація (яка подається посадовою, службовою особою при виконанні нею своїх службових обов'язків); масова інформація (яка міститься в офіційних джерелах).

Дослідниками неодноразово пропонувалися власні класифікації за різними критеріями. Так російський вчений В. А. Копилов, виходячи з особливостей правового регулювання відносин із приводу інформації, поділяє її на наступні види: 1) інформація як результат творчості (здобутки, винаходи, відкриття); 2) масова інформація, що містить повідомлення інформаційного характеру; 3) документована інформація про громадян (персональні дані); 4) офіційна документована інформація; 5) інформація, обов'язково надана юридичними і фізичними особами в порядку звітності про власну діяльність; 6) інформація, що не є результатом творчості, але формована і розповсюджувана як товар; 7) інформація у формі інформаційних ресурсів як масивів (запасів) ретроспективної інформації [6].

Він же класифікує інформацію на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. До першої групи належить: інформація, створювана в процесі творчості, обов'язкова документована інформація, офіційні документи, масова інформація, інша інформація необмеженого доступу. До другої групи включені: державна і службова таємниця, інформація про ноу-хау, персональні дані [7].

С. І. Семилетов вважає, що «...информацию как общий объект правоотношений и ее виды можно классифицировать по степени доступа к ней субъектов права на общедоступную (открытую) информацию, конфиденциальную информацию (ограниченного доступа) и информацию, составляющую государственную тайну (закрытая информация)», у зв'язку з цим класифікація інформації як загального об'єкта правовідносин у публічно-правовому і цивільно-правовому обороті виглядає наступним чином: 1) масова (відкрита вільно розповсюджувана) інформація; 2) інформація про державну таємницю (закрита);

3) конфіденційна інформація (обмеженого доступу), що у свою чергу підрозділяється на: службову інформацію; інформацію про комерційну і службову таємницю (у тому числі всі види професійної таємниці і ноу-хау); інформацію про громадян (персональні дані); 4) інформацію про інтелектуальну власність; 5) інформацію, заборонену до розповсюдження [8].

У наведених класифікаціях вчені відносять до виду інформації як об'єкта правовідносин об'єкти авторських і патентних прав, що, на нашу думку, є спірним.

Отже, на підставі визначених класифікацій видів інформації, у цивільному праві інформацію можна поділити на інформацію з обмеженим доступом (державну, службову, професійну, комерційну, особисту і сімейну таємниці) та відкрити інформацію, доступ до якої вільний, зокрема до останньої можна віднести офіційну документовану інформацію. Офіційна документована інформація створюється органами державної влади і місцевого самоврядування, судовими органами, громадськими об'єднаннями відповідно до їх статусу і в порядку реалізації покладених на них функцій. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [9] офіційні документи, а також їх офіційні переклади не є предметами авторського права. Документована інформація, що містить повідомлення про події і факти, створюється головним чином засобами масової інформації. Виняток становить інформація, що стосується громадян (наприклад, вирок суду), розповсюдження якої здійснюється тільки відповідно до чинного законодавства.

Відкритою інформацією є відомості, що не віднесені законодавством до інформації з обмеженим доступом або не обмежені в доступі власником інформації, на умовах і в порядку, передбаченими чинним законодавством. Відкриті відомості, у свою чергу, можна підрозділити на два види: загальнодоступні і просто відкриті.

Загальнодоступними вважаються відомості, установлені законодавством у якості відкритих (загальнодоступних). Така інформація або повідомляється для загалу, або надається будь-якій особі, що запитує інформацію, у порядку, установленому законом.

Відомості, не визначені в законодавстві як відкриті (загальнодоступні), які не стосуються інформації з обмеженим доступом, є просто відкритими.

На думку Г. Отнюкової, до таких відомостей належить «...информация, которая в силу закона или иного нормативного акта не может составлять коммерческую или служебную тайну, но в то же время и не относится к категории общедоступной, поскольку обязанность знакомить с ней всех желающих законом не предусмотрена» [10].

Таким чином, ми навели класифікацію інформації як об'єкта правовідносин залежно від таких критеріїв, як режим доступу до інформації, її характер і призначення. Необхідність такої класифікації викликана тим, що кожен із перерахованих видів інформації піддається різному правовому регулюванню через виникаючі з приводу його своєрідні правові відносини.

Ґрунтуючись на викладеному, вважаємо необхідним розширити в Законі України «Про інформацію» класифікацію інформації, а також визначити по-

няття відкритої інформації (загальнодоступних і просто відкритих відомостей), інформації обмеженого доступу (державної, службової, професійної, комерційної, особистої і сімейної таємниць), документованої і недокументованої інформації. Особливості ж правових режимів відкритої інформації, службової, професійної, комерційної, особистої і сімейної таємниці, у тому числі персональних даних, повинні бути визначені у Законі України «Про інформацію».

Отже, законодавче визначення видів інформації та режимів доступу до її відповідних видів є основою для належного виконання цивільних прав і обов'язків та визначальним для ефективної реалізації права на захист, яке в якості реальної правової можливості з'являється у власника врегульованого цивільного права лише в момент порушення або оспорування останнього і реалізується в рамках охоронних цивільних правовідносин.

Література

1. Фролов И. Т. Введение в философию. — М., 1989. — С. 322; Шеннон К. Математическая теория связи // Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике. — М., 1963. — С. 243–332; Шрейдер Ю. А. Семиотические основы информатики. — М., 1975. — С. 12–27; Урсул А. Д. Природа информации: Филос. очерк. — М.: Политиздат, 1968. — С. 48–51; Эшби У. Росс Введение в кибернетику. — М.: Изд-во иностр. лит., 1959. — С. 171–274; Типовицкая И. Д. Право на информацию и механизм его реализации // Труды Ин-та законодательства и сравнительного правоведения. — 1992. — № 52. — С. 31; Карелина М. М. Проблемы развития информационного законодательства // Научно-техническая информация. Сер. 1. — 1997. — № 9. — С. 38; Аптопольский А. А. Правовое регулирование информационных объектов // Проблемы информатизации. — 1999. — № 3. — С. 51; Копылов В. А. Информация как объект правоотношений в системах частного и публичного права // Научно-техническая информация. Сер. 1. — 1997. — № 9. — С. 12; Бачило И. Л. Информация как объект отношений, регулируемых Гражданским кодексом РФ // Научно-техническая информация. Сер. 1. — 1999. — № 5. — С. 8.
2. Тумапова Л. В., Слыткин А. А. Обеспечение и защита права на информацию. — М., 2001. — С. 150.
3. Горбатов В. С., Кондратьева Т. А. Правовые основы информационной безопасности: Учеб. пособие. — М., 1998. — С. 23.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
5. Цивільний кодекс України // Голос України. — 2003. — № 45–46.
6. Копылов В. А. Информация как объект правоотношений в системах частного и публичного права // Научно-техническая информация. Сер. 1. — 1997. — № 9. — С. 12.
7. Копылов В. А. Информационное право: Учеб. пособие. — М.: Юрист, 1997. — С. 35–36.
8. Семилетов С. И. Информация как особый нематериальный объект права // Государство и право. — 2000. — № 5. — С. 74.
9. Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
10. Отпокова Г. Коммерческая тайна // Закон. — 1998. — № 2. — С. 55.